

УДК 351.72 : 336

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.24>**Л. П. Барич-Тіновська**

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»

О. Л. Дурман

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету

ЕВОЛЮЦІЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОЦЕСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Україна як суверенна, незалежна держава і суб'єкт міжнародного права вибрала шлях на інтеграцію в Європейське співтовариство, поступове входження в європейські інституції та повноправне членство в Європейському Союзі. Процес економічної інтеграції вимагав, перш за все, розроблення, прийняття та адаптації вітчизняного законодавства, яке б відповідало єдиним стандартам та нормам Європейського Союзу.

У статті проаналізовано еволюцію системи управління державними фінансами в контексті реформи державних фінансів та проведення фінансової децентралізації, її цілі та завдання.

Проведено моніторинг законодавчого та нормативно-правового забезпечення процесів управління фінансовою системою на різних рівнях (включаючи державний, обласні, районні та місцеві бюджети (бюджети територіальних громад). Акцент зроблено на нормах, що дозволили спростити міжбюджетні відносини щодо передачі місцевим бюджетам необхідних ресурсів та владних повноважень для здійснення завдань і функцій місцевого самоврядування.

Зазначено, що інститут регулювання бюджетних відносин разом з інститутом регулювання економічних відносин є одними з найважливіших соціально-економічних інститутів. Саме через регулювання фінансово-бюджетних відносин держава визначає правила й механізми формування основних засад бюджетної політики, а також здійснює її реалізацію та оцінку ефективності.

Також вказано, що поряд з удосконаленням процесів та процедур, за допомогою яких відбувається управління фінансовою системою, необхідно підвищувати прозорість цих процесів. Це можна зробити за допомогою широкого використання цифровізації (диджиталізації) управлінських процесів в фінансовій сфері, у тому числі й через функціонування порталів з відкритими фінансовими даними (E-data). Це дозволить більш ефективно використовувати бюджетні кошти, підвищить прозорість фінансових процедур та підвищить довіру громадян (мешканців територіальних громад) до влади та місцевого самоврядування. Також це дасть можливість швидше гармонізувати вітчизняні процеси управління фінансовою сферою до стандартів, що запроваджені у Європейському Союзі, кандидатом в члени якого Україна стала у червні 2022 року.

Ключові слова: державні фінанси, публічні фінанси, бюджетна система, система управління фінансами, законодавче та нормативно-правове забезпечення, бюджетна децентралізація, місцеві бюджети, територіальні громади.

Постановка проблеми. Побудова потужної та ефективної системи управління державними фінансами є невід'ємною умовою для забезпечення стійкого економічного зростання і ефективного надання публічних послуг, а також

створення підґрунтя і стимулів для проведення реформ в інших сферах. Результативність стратегічного управління державними фінансами в кожній країні залежить від ступеня оптимальності бюджетної системи держави щодо умов розвитку її економічної системи і, відповідно, ефективності бюджетного процесу на державному та місцевому рівнях.

Важливість бюджетної системи у соціально-економічному розвитку країни обумовлена тим, що саме вона забезпечує цільовий характер використання фінансових ресурсів та реалізацію пріоритетів державного та місцевого розвитку. Вона є тим інструментом фінансового управління, за допомогою якого держава в ринковій економіці реалізує свої функції, поєднуючи інтереси держави, окремих територій (адміністративно-територіальних одиниць) і різних соціальних груп, включаючи інтереси бізнесу та підприємництва.

Зростання значення й ролі бюджетної системи як складової економіки і фінансової системи держави зумовило у фінансовій політиці виокремлення бюджетної політики з її цілями, формами, механізмам та інструментами реалізації. При цьому ефективність бюджетної системи визначається тим, наскільки вона поєднує інтереси її суб'єктів та забезпечує контроль за цільовим характером використання бюджетних коштів і забезпечує реалізацію цілей соціально-економічного розвитку й функцій держави.

Саме тому з моменту проголошення незалежності України та формування національної бюджетної системи Верховна Рада України, центральні органи виконавчої влади, органи виконавчої влади зі спеціальним статусом та органи місцевого самоврядування видали велику кількість відповідних законодавчих та підзаконних актів, що встановлюють принципи функціонування бюджетної системи, а також визначають реалізацію відповідних політик (стратегій) розвитку. Крім того, з початком процесів децентралізації, великої ваги набуває регулювання бюджетних процесів, що забезпечують наповнення та виконання бюджетів різних рівнів (державного, обласних, місцевих), встановлюють принципи міжбюджетних відносин

і визначають критерії ефективності використання коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку та управління змінами в фінансовій системі України досліджували такі вітчизняні вчені О.І. Барановський, В.М. Геєць, В. П. Кудряшов, а формування ефективної економічної, фінансової, податкової та бюджетної політики, у тому числі й з використанням регуляторних механізмів та інструментів – М.О. Дурман, Л.М. Івашова, Л.Г. Ловінська. Децентралізація, регіональна політика і реформування місцевого самоврядування досліджувалась у роботах І.О. Дробота, В.С. Куйбіди, Т.В. Маматової, а проблеми розвитку й удосконалення методів бюджетного управління – в наукових працях таких учених, як О.В. Голинська, М.І. Кульчицький, В.В. Мамонова.

Метою статті є проведення аналізу еволюції законодавчого та нормативно-правового забезпечення функціонування бюджетної системи, визначення особливостей здійснення бюджетного процесу в умовах децентралізації, у тому числі й через запровадження нового інструментарію в бюджетному процесі на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. Держава створює інституційне нормативно-правове поле, що регламентує економічну поведінку суб'єктів економіки за допомогою відповідних нормативно-правових актів (регуляторна політика) та встановлює правила формування, затвердження, виконання державного й місцевих бюджетів і оцінку ефективності використання їх коштів. При цьому ефективність використання коштів залежить не тільки від контролю за їх використанням, скільки від тієї економічної (регуляторної) політики, яку проводять органи державної влади та органи місцевого самоврядування у відповідних сферах управління. А це неможливо робити без застосування системного підходу та розробки відповідних стратегічних документів розвитку (документів державного планування), які враховують особливості наповнення бюджетів різних рівнів та встановлюють механізми направлення цих коштів на реалізацію запланованих заходів [1].

Головним законом, що регулює діяльність бюджетної системи та встановлює принципи її функціонування, є Бюджетний кодекс України [2]. Саме ним регулюються суспільні відносини щодо складання, розгляду, затвердження бюджетів усіх рівнів, а також встановлюються вимоги щодо контролю за виконанням, оцінки виконання та схвалення звітів про їх виконання. Інститут регулювання бюджетних відносин разом з інститутом регулювання економічних відносин є одними з найважливіших соціально-економічних інститутів. Саме через регулювання фінансово-бюджетних відносин держава визначає правила й механізми формування основних засад бюджетної політики, а також здійснює її реалізацію та оцінку ефективності.

Реформа місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні (децентралізація) передбачала:

- адміністративно-територіальну реформу;
- фінансову реформу (внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів);
- секторальні реформи – освітня, медична, адміністративні послуги тощо.

Метою децентралізації було формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

У зв'язку з цим в Україні вкрай необхідно було реформувати національне бюджетне законодавство, визначити принципи і структуру нової бюджетної системи, сформувані нові підходи до формування правових засад організації бюджетного процесу та здійснення прогресивних високоефективних бюджетних відносин між усіма його учасниками.

Результатом законодавчого забезпечення впровадження реформи бюджетної децентралізації в Україні має стати підвищення ефективності управління публічними фінансами, вдосконалення організаційної структури управління місцевими фінансами, диверсифікація доходів, збільшення доходів та оптимізація витрат місцевих бюджетів, моніторинг з боку

мешканців громад та відкритість процесів прийняття рішень щодо формування місцевих бюджетів.

В умовах військової агресії Російської Федерації проти України ефективність системи управління державними фінансами має важливе значення для забезпечення стабільності бюджетної системи, а також загальної фінансової безпеки та стійкого економічного зростання в післявоєнний період. Державні фінанси мають стратегічне значення для регулювання реального сектору економіки та фінансового сектору, забезпечення розвитку регіонів, підтримки підприємницької діяльності, а їх потенціал є основою економічного та соціального розвитку України.

Еволюція бюджетної системи держави, формування її інститутів, механізмів функціонування об'єктивно та історично пов'язані з розвитком ринкової економіки й демократизацією суспільства. Бюджетний процес на місцевому рівні є складовою планування і реалізації економічного потенціалу громади. Європейський досвід переконливо доводить, що існують ефективні, раціональні механізми та схеми управління місцевими бюджетами, при яких не лише підвищується рівень добробуту громадян, але й забезпечують участь кожного мешканця громади у вирішенні питань оптимального планування та ефективного виконання місцевих бюджетів.

Ратифікація Україною Європейської хартії місцевого самоврядування стало підґрунтям для розроблення державної політики держави у сфері місцевого самоврядування, яка спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів державної виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності відповідно до принципу субсидіарності [3].

Тому система управління державними фінансами, зокрема, управління бюджетною системою, потребувала суттєвого удосконалення з урахуванням необхідності зміцнення фінансово-бюджетного потенціалу органів місцевого самоврядування. Розв'язати зазначену проблему лише за рахунок внесення окремих змін до бюджет-

ного законодавства було вже неможливо. Україна потребувала нової архітектури бюджетної системи та запровадження нових економічних механізмів, які дали б змогу підвищити її ефективність [4].

Важливою умовою ефективності бюджетної політики є її законодавче, нормативно-правове, організаційне та інформаційне забезпечення. З метою актуалізації цього забезпечення було розроблено й прийнято низку законів і нормативно-правових актів, які кардинально змінили як структуру бюджетної системи, так і взаємозв'язки між її складовими (елементами).

Першим і успішним кроком у проведенні бюджетної реформи стало ухвалення 2001 року Бюджетного кодексу України (БКУ), яким було врегульовано більшість процедурних відносин у бюджетному процесі на різних рівнях, а також визначалися принципи міжбюджетних відносин. До БКУ неодноразово вносилися зміни, які давали можливість враховувати ті новації, що генерувалися у ході розвитку України та проведення реформ.

Результатом прийняття БКУ стала можливість зробити бюджетну систему прозорою, логічнішою та обґрунтованішою. БКУ систематизував цілу низку інших законів та підзаконних актів, що, своєю чергою, дало можливість та унормувати найважливіші бюджетні питання та надати більшу свободу органам місцевого самоврядування, зокрема:

- закріплено конкретні джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів;
- розмежовано видатки державного й різних рівнів місцевих бюджетів виходячи із принципу субсидіарності, який полягає в наближенні надання державних послуг до їх безпосереднього споживача;
- чітко визначено систему міжбюджетних трансфертів, зокрема, встановлено їх види, сутність і мету надання, форми й механізми перерахування, тощо.

З метою посилення фінансової основи місцевих бюджетів та децентралізації бюджетних відносин в подальшому було розширено дохідну базу місцевих бюджетів за рахунок передачі коштів, що раніше були частиною державного бюджету. Крім того, до доходів місцевих бюджетів, що не враховувались при визначенні обсягу

міжбюджетних трансфертів, було віднесено плату за землю, надходження від адміністративних штрафів, плату за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності, єдиний податок, податок на нерухомість. Для забезпечення інвестиційного розвитку місцевих бюджетів було істотно розширено джерела надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів.

Бюджетна система, як адаптивний механізм у системі державного регулювання, має спрямовуватися на забезпечення адекватності регуляторних заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища з метою розвитку держави й регіонів, підвищення добробуту суспільства. Одним з механізмів підвищення ефективності фінансової системи та забезпечення адекватності регулювання у відповідності до зовнішніх та внутрішніх умов функціонування в БКУ визначено програмно-цільовий метод складання та виконання місцевих бюджетів. Статтею 20 зазначеного Кодексу були визначені особливі складові програмно-цільового методу (ПЦМ) у бюджетному процесі:

- бюджетні програми;
- відповідальні виконавці бюджетних програм;
- паспорти бюджетних програм;
- результативні показники бюджетних програм тощо.

Відповідно було затверджено детальний порядок розроблення і реалізації бюджетних програм із застосуванням програмно-цільового методу.

Результатом стало запровадження програмно-цільового методу на рівні всіх місцевих бюджетів у розпорядженні КМУ від 1 серпня 2013 р. № 774-р «Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами» [5].

До складових системи управління державними фінансами, розвиток яких забезпечувався відповідно до цієї Стратегії, серед інших, належали:

- 1) середньострокове бюджетне прогнозування;
- 2) середньострокове бюджетне планування;
- 3) програмно-цільовий метод;

4) стратегічне планування на рівні міністерств, інших головних розпорядників бюджетних коштів.

З іншого боку, складовими самої бюджетної системи, зокрема, є:

- 1) державний бюджет;
- 2) місцеві бюджети різних рівнів;
- 3) позабюджетні фонди;

4) фінанси державного корпоративного сектору.

Метою Стратегії стало також забезпечення розвитку програмно-цільового методу в бюджетному процесі, повномасштабного застосування програмно-цільового методу під час планування та виконання бюджетів усіх рівнів. При цьому місцевим бюджетам було надано право переходити на ПЦМ у більш пізні терміни, ніж Державному бюджету. Так, на рівні місцевих бюджетів обов'язковість застосування ПЦМ була встановлена з 2017 року, при цьому вже в 2011-2015 рр. почали затверджуватися нормативні документи, що регулювали цей процес, наприклад, накази Міністерства фінансів України «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» [6], «Методичні рекомендації щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм» [7] або «Про затвердження типових форм бюджетних запитів для формування місцевих бюджетів» [8].

Середньостроковими завданнями Стратегії були:

1) удосконалення форм казначейського обслуговування та програмного забезпечення в частині обслуговування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом;

2) удосконалення нормативно-правової бази із запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів;

3) удосконалення методів та процедур складання і виконання місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу.

Для виконання цих завдань Стратегії передбачалося здійснення таких заходів:

1) розроблення нової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (з перехідною таблицею до функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету);

2) приведення форм окремих документів (у тому числі форм казначейського обслуговування), які використовуються під час планування та виконання місцевих бюджетів, до формату, що дає змогу застосовувати програмно-цільовий метод на рівні місцевих бюджетів;

3) розробка та проведення дослідної експлуатації програмного забезпечення в частині розширення його функціональності під час запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів;

4) запровадження програмного забезпечення для обслуговування місцевих бюджетів з використанням програмно-цільового методу;

5) оптимізація типових переліків бюджетних програм місцевих бюджетів [там же].

У квітні 2014 року Уряд схвалив ще один стратегічний документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [9]. Метою Концепції було визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Завданнями реформи було проголошено визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами та створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.

Реалізація Концепції була спрямована на досягнення наступних результатів:

1) посиленню правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого само-

врядування, провадженню їх діяльності з дотриманням принципів та положень Європейської хартії місцевого самоврядування;

2) утворенню об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення;

3) визначенню чітких меж кожної адміністративно-територіальної одиниці, забезпеченню повсюдності юрисдикції органів місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та недопущенню наявності в межах території громади інших адміністративно-територіальних одиниць такого ж рівня.

План заходів щодо реалізації Концепції став законодавчим підґрунтям для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях. Законами України «Про співробітництво територіальних громад» [10], «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [11] розпочато реформування державно-управлінських відносин та адміністративно-територіального устрою України – власне, почався процес децентралізації. Закон «Про співробітництво територіальних громад» створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо.

За нормами Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» почали створюватися об'єднані територіальні громади (ОТГ, з 2020 року – територіальні громади (ТГ)), які отримували нові владні повноваження в багатьох сферах державного управління, що належали раніше до сфери управління державних органів влади на державному, обласному або районному рівнях. Цей Закон України врегулював відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад і дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. Цим Законом також визначалось, що держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання

територіальних громад сіл, селищ, міст та приєднання до об'єднаних територіальних громад шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади. Загальний обсяг фінансової підтримки розподілявся між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно до площі об'єднаної територіальної громади та кількості сільського населення у такій територіальній громаді з рівною вагою обох цих факторів.

Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 41,5 разів: з 0,5 млрд. в 2014 до 20,75 млрд грн у 2019 році. За рахунок цієї підтримки в регіонах та громадах було реалізовано у 2015-2019 роках більше 12 тисяч проєктів.

А загалом у результаті реформи бюджетної децентралізації, в Україні станом на 01.01.2022 р. налічується 1950 місцевих бюджетів, з яких 1469 – бюджети територіальних громад, які з початку 2021 року мають прямі взаємовідносини з державним бюджетом і є незалежними [12]. В таблиці 1 подано їх класифікацію за типами.

Наступними кроками стало внесення змін до Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України (ПКУ). Саме змінами до БКУ і ПКУ розпочато реформи фінансової системи – фінансову децентралізацію. Головним досягненням бюджетної та податкової реформ стало розширення дохідного потенціалу місцевих бюджетів, створення можливостей для самостійного пошуку джерел зміцнення фінансової бази, забезпечення ефективного й збалансованого розвитку відповідних територій. Зазнав істотних змін механізм розподілу податкових надходжень до бюджетів різних рівнів за новою редакцією Бюджетного кодексу України. Реалізація запропонованих у ньому заходів дало змогу зміцнити дохідну базу місцевих бюджетів, активізувати роботу місцевих органів стосовно мобілізації джерел надходжень і уникати невмотивованих рішень щодо формування трансфертів.

Так, було прийнято Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII «Про внесення

змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [14], яким передбачалося врегулювати бюджетні правовідносини, пов'язані з впровадженням нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, удосконаленням казначейського обслуговування бюджетних коштів, посиленням відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів, функціонуванням бюджетної системи України в особливий період. В його основі лежать позитивні здобутки бюджетних реформ в зарубіжних країнах, зокрема Польщі та Німеччині, щодо фінансового забезпечення соціально-культурної сфери, побудови трансферної політики, організації міжбюджетних відносин та механізмів бюджетного вирівнювання і на їх основі розроблено нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Таким чином відбувся перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному, регіональному та місцевому рівнях, підвищилася фінансова самостійність місцевих бюджетів, зміцнилася матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування.

З метою збільшення надходжень до бюджетів територіальних громад та формування фінансової бази місцевого самоврядування було прийнято Закони України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів» [15], «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єд-

наних територіальних громад» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [16]. Завдяки цим змінам відбулася фінансова децентралізація - місцеві бюджети зросли на 206,4 млрд. грн.; з 68,6 млрд. грн. в 2014 році до 275 млрд. грн. в 2019 році.

Такі удосконалення бюджетного законодавства дали можливість забезпечити стабільність функціонування бюджетної системи України. А прийняття пакету законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування в сфері бюджетування та оптимізації надання публічних послуг дозволило делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Законом України від 20.12.2016 № 1789-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» було удосконалено процедури та механізми здійснення витрат державного та місцевих бюджетів, а саме:

- передбачати державний фонд регіонального розвитку як у загальному, так і у спеціальному фонді державного бюджету;
- унормувати передачу фінансового забезпечення видаткових повноважень з місцевих бюджетів;
- уточнити граничний термін затвердження місцевих бюджетів – 25 грудня року, що передує плановому;

Таблиця 1

Місцеві бюджети України станом на 01.01.2022 року [13]

Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів	з них мають взаємовідносини з державним бюджетом
бюджети міст республіканського \ обласного значення	13	1
районні бюджети	136	119
бюджети об'єднаних територіальних громад	1469	1438
бюджети районів у містах обласного значення	35	0
бюджети міст районного значення	5	0
бюджети селищ міського типу	38	0
бюджети сілрад (сіл)	229	0
Разом	1950	1582

– уточнити повноваження Міністерства фінансів України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства в частині моніторингу пенсій, допомог, пільг, субсидій, інших соціальних виплат.

Також слід відзначити, що велика увага приділялася раніше і приділяється зараз завданням у сфері забезпечення вільного доступу та інформаційної відкритості у сфері використання публічних коштів.

Так, з метою виконання завдань Стратегії щодо забезпечення відкритості у сфері використання публічних коштів платників податків України, які витрачаються розпорядниками коштів державного і місцевого бюджетів, суб'єктами господарювання державної і комунальної власності було розроблено та прийнято 11 лютого 2015 року Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» [17]. Зокрема, Закон поширюється на відносини, пов'язані з підготовкою і оприлюдненням розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, інформації про заплановане і фактичне використання публічних коштів. Відповідно до цього Закону в 2018 році було розроблено Єдиний веб-портал використання публічних коштів (Платформа Є-data) — офіційний державний інформаційний ресурс у мережі Інтернет, на якому оприлюднюється дана інформація. Доступ до інформації про використання публічних коштів, оприлюдненої на веб-порталі, є вільним та безоплатним.

З метою удосконалення системи управління фінансами та дальшої цифровізації (диджиталізації) державного управління було розроблено Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки [18] та Стратегію здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2025 року [19].

Метою реалізації першого документу є побудова сучасної, стійкої та ефективної системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення збереження фінансової стабільності держави та створення умов для сталого зростання соціально-інклюзивної економіки через підвищення результативності мобілізації

та витрачання державних коштів. Результатом її реалізації повинна стати більш ефективна система управління державними фінансами, яка разом з реформованою системою державного управління сприятиме сталому соціально-економічному розвитку держави, конкурентоспроможності економіки та динамічній інтеграції України в міжнародні ринки, зокрема в спільний ринок держав - членів ЄС.

Метою реалізації другого документу є побудова сучасної та ефективної системи управління інформаційними технологіями для забезпечення підтримки і подальшого цифрового розвитку ефективної та прозорої системи управління державними фінансами. Результатом реалізації цієї Стратегії повинне стати запровадження Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи управління державними фінансами, побудованої на інтероперабельності електронних інформаційних ресурсів з одночасним комплексним захистом інформації, дотриманням технологічної незалежності і забезпеченням обміну інформацією в режимі реального часу.

Виконання завдань і заходів, що заплановані до виконання цими стратегічними документами, дасть можливість більш результативно реформувати систему управління фінансами на всіх рівнях, пришвидшить фінансові процеси, дасть можливість державі оцінювати ефективність використання бюджетних коштів, а територіальним громадам – планувати їх використання відповідно до своїх стратегій та прогнозних показників розвитку.

Висновки та перспективи дальших досліджень. Формування та виконання місцевих бюджетів визначає ступінь ефективності здійснення місцевим самоврядуванням покладених на них функцій і повноважень та впливає на стан соціально-економічного розвитку як окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і сталого розвитку держави в цілому. Підґрунтям проведення якісних змін у бюджетній системі стало розроблення та прийняття стратегічних документів та актуалізація нормативно-правового забезпечення реалізації задекларованих цілей. Удосконалення системи управління фінансами (враховуючи особливості бюджетів

різних рівнів) є запорукою поступального розвитку бюджетної системи України з метою її гармонізації з міжнародними та європейськими стандартами управління публічними коштами та наближення практики національного бюджетування до передового зарубіжного досвіду.

Зважаючи на те, що у червні 2022 року Україна здобула статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, сучасний етап потребує подальшої модернізації системи публічного управління, трансформування національної економіки шляхом підтримки стійкого економічного розвитку регіонів з метою реалізації суспільного та економічного потенціалу держави. Зробити це можна шляхом дальшого удосконалення системи управління фінансами та ширшого застосування механізмів та інструментів цифровізації (диджиталізації) до управлінських процесів у фінансовій сфері. Це стане напрямком наших майбутніх досліджень.

Список використаної літератури:

1. Дурман М.О. Стратегія регуляторної політики як один з інструментів реалізації стратегії розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр. Х. Вид-во НУЦЗУ, 2020. Вип. 1 (12). (Серія «Державне управління»). С. 414-427. URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/arhivukr> DOI: <https://10.5281/zenodo.3842067>
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 21.06.2001 № 2542-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2542-14#Text> (дата звернення: 06.06.2022).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартію ратифіковано Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
4. Кузькін Є. Ю. Фінансово-бюджетний потенціал органів місцевого самоврядування в умовах адміністративно-територіальної реформи. – К. : ДННУ "Акад. фін. управління", 2013. – 308 с.
5. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.06.2022).
6. Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 р. № 836. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14#Text>
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм: Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11>
8. Про затвердження типових форм бюджетних запитів для формування місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів від 17.07.2015 № 648. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-15#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
9. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.06.2022).
10. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 25.06.2022).
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII, поточна редакція — Редакція від 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
12. Про затвердження змін до Довідника місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 06 січня 2022 року №1. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/1.pdf>
13. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget> (дата звернення: 12.07.2022).
14. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
15. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів : Закон України від 08.09.2016 № 1509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509-19#Text> (дата звернення: 23.06.2022).

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII. Поточна редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
17. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
18. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>
19. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>
-

Barych-Tinovska L., Durman O. Evolution of budget legislation in the process of decentralization reform in Ukraine

Abstract. As a sovereign, independent state and a subject of international law, Ukraine has chosen the path of integration into the European Community, gradual entry into European institutions and full membership in the European Union. The process of economic integration requires the development, adoption and adaptation of domestic legislation that would meet the uniform standards and norms of the European Union.

The article analyzes the evolution of the public finance management system in the context of public finance reform and financial decentralization, its goals and objectives.

Monitoring of legislative and regulatory support for financial system management processes at various levels (including state, regional, district and local budgets (budgets of territorial communities) was carried out). Emphasis was placed on norms that allowed for simplifying inter-budgetary relations regarding the transfer of necessary resources and power to local budgets for the implementation of tasks and functions of local self-government.

It is noted that the Institute for Regulation of Budget Relations together with the Institute for Regulation of Economic Relations are among the most important socio-economic institutions. It is through the regulation of financial and budgetary relations that the state determines the rules and mechanisms for the formation of the basic principles of budgetary policy, as well as implements it and evaluates its effectiveness.

It is also indicated that along with improving the processes and procedures by which the financial system is managed, it is necessary to increase the transparency of these processes. This can be done through the widespread use of digitization of management processes in the financial sphere, including through the functioning of portals with open financial data (E-data). This will allow more efficient use of budget funds, increase the transparency of financial procedures and increase the trust of citizens (residents of territorial communities) in the authorities and local self-government. It will also make it possible to more quickly harmonize the domestic processes of the financial sphere to the standards introduced in the European Union, which Ukraine became a candidate for membership in June 2022.

Key words: *state finances, public finances, budget system, financial management system, legislative and regulatory support, budget decentralization, local budgets, territorial communities.*